

3 Lichtenberg, Ilya D.; Smith, Alisa; and Copeland, Michael (2016) "Terry and Beyond: Testing the Underlying Assumption of Reasonable Suspicion," *Touro Law Review*: Vol. 17 : No. 2 , Article 6. Available at: <https://digitalcommons.tourolaw.edu/lawreview/vol17/iss2/6>

ТЕРРОРИСТІК ҚЫЛЫСТАРМЕН КҮРЕСУ ЖОЛДАРЫ

Бижанова Н.Ж

*Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті,
заң факультетінің 4 курс студенті*

Терроризм, бұл қазір өзінің ескі этимологиясынан өтіп, жаһандық сипаттағы жаңа соғыс аспектілеріне ие болған саяси немесе басқа жауларын жоюға бағытталған қоғамға қарсы құбылыс ретінде қарастырылады. «Терроризмге қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13 шілдедегі No 416-І Заңы, басқа да мемлекеттермен бірге Қазақстан Республикасының маңызды саяси қадамы болып табылады [1]. Заңнама тек құқықтық анықтамаларды ғана емес, сонымен қатар террористік әрекеттің алдын-алу және тергеу әдістерін де қарастырады. Қазіргі уақытта қылмыстық әрекетті жасау не болмаса болашақта жасау арқылы қорқыту, тек жекелеген аймақтарды ғана емес, сонымен бірге континенттерді де басып алып, әлеуметтік әлемге елеулі қауіп төндіреді. Террористік топтар ядролық және биологиялық апаттар сипатындағы зорлық-зомбылықтың жаңа түрлерін қолдану туралы мәлімдемелері қорқыныштың өршуіне ықпал етеді, әлеуметтік прогрестің барлық бағыттарына кедергі келтіретін жаппай дүрбелең көріністеріне әкеледі. Қоғамда қорқыныш пен үмітсіздік атмосферасын құру - бұл терроризм функцияларының бірі болып табылатын психологиялық қару.

Терроризм, қазіргі уақытта ислам туы астында жүзеге асырылатын саяси ұстаным ретінде қарастырылады, исламның діни құндылықтарына қол сұғушылыққа қарсы күрес ретінде терроризмнің жаһандық функциясына басты назар аударылатын белгілі бір саяси ағымдарға айналуға. Исламның көптеген елдер ұстанатын дін ретінде өмір сүруіне саяси қауіп-қатерге назар аудару - бұл исламның негізгі қағидаларына еш қатысы жоқ белсенді әскери екіжүзділік деп түсінуге болады. Мұндай мәлімдемелерді таратудың ерекше қауіпі бар, яғни халықтың өшпенділігі мен қарсылығын тудырады.

Терроризмнің шынайы бетін жасырған саяси амбициялар әсіресе қауіпті болады, өйткені оның мақсаттарын жүзеге асыратын орындаушылар өз өмірлерін фанатизмнің тұтқыны бола отырып, ойдан шығарылған сенімді қорғауға арнайды. Дінді қорғау үшін құрбандық шалу олар Алланың мақтауына лайық керемет нәрсе ретінде қарастырады. Мұндай діни және фанатикалық идеялар діндарларға үлкен әсер етеді, олардың қатарын біріктіріп, қылмыстық көріністерді ынталандырады. Сондықтан терроризмге қарсы күресте айтарлықтай нәтижелерге қол жеткізу үшін саяси, діни, құқықтық күштерді біріктіруді қажет етеді. Сонымен қатар, террористік ұйымдардың қазіргі қылмыстық әрекеттерін талдаудан көрініп тұрғандай, бұл күш-жігерді жеке-жеке қолдану тиімсіз болып тұр.

Діни, саяси ұйымдар мен құқық қорғау органдарының қызметін үйлестіру алдымен қылмыстық көріністердің деңгейі мен белсенділігінің төмендетуге сонымен қатар алдын алуға, тоқтатуға және әшкерлеуге мүмкіндік береді. Осыған байланысты терроризммен күресудің қолданыстағы бағдарламалары бар және нақты күштер мен құралдармен қамтамасыз етілген халықаралық ұйымдар құру маңызды. Терроризммен күрестегі күштерді біріктіру және шоғырландыру біржақты әрекеттерге қарағанда көпжақты тиімді, мысалы, деструктивті функциясына байланысты терроризммен күресу міндетін орындай алмайтын әскери әрекеттері жабырқаулық пен қорқыныш сезімдерін жоққа шығарады. Ж.В.Вассалатидың пайымдауынша терроризмнің жаппай дүрбелең түрінде көрініс табуы қорқыныш пен үрейдің эмоционалдық категорияларын қарастыру деп дұрыс атап

көрсеткен. Сонымен бірге, ол «Дүрбелең – бұл жалпы мінез-құлық яғни эмоционалды қобалжу, қорқыныш пен үрей салдарынан пайда болады» [2,35]. Дүрбелең терроризмнің басты мақсаты болып табылады. Бұл террористік акт кезінде адамдардың басынан кешетін қорқынышқа деген жаппай дүрбелең реакциясы. Дүрбелеңнің ең соңғы деңгейі-бұл қорқыныш. Дүрбелең - бұл көпшіліктің мінез-құлқының ең көрнекті түрлерінің бірі, сонымен бірге бұл жағдай туралы ақпараттың болмауынан немесе оның шамадан тыс асып кетуінен, кенеттен пайда болатын себептерге байланысты әрекеттерде көрінетін ерекше эмоционалды жағдай.

Дүрбелең - бұл күрделі, аралық психикалық мінез-құлық құбылысы. Тиісінше, дүрбелең негізінде, эмоционалды-мінез-құлық күйі ретінде, белгілі бір мінез-құлыққа ие жаппай дүрбелең пайда болады. Жалпы мағынада «дүрбелең» дегеніміз қорқыныштан туындаған жаппай дүрбелең әрекет деп түсінеміз [3,121]. «Дүрбелең» сөзі әлемнің көптеген тілдерінде бірдей мағына береді, ол бақташылардың, жайылымдардың және табындардың қамқоршысы грек құдайы Панның есімінен шыққан. Ежелгі гректер ашуды «дүрбелеңге» жатқызды – мысал ретінде қарайтын болсақ қылмыскерді ешқандай себепсіз тұңғыыққа, отқа немесе суға лақтырған, бұл айтарлықтай тергеу әрекеттері барысында қылмысты, әсіресе жаһандық сипаттағы террористік қылмыстарды тергеу үшін маңызды ақпарат көзі болып табылған.

Қазіргі психологиялық интерпретацияда «дүрбелең» термині жаппай психозға ұқсас, ол нақты іс-әрекеттерден зардап шеккен, қорқыныш немесе оларды жақындату және ықтимал шабуыл туралы идеяны қамтитын адамдардың барлық топтарын қамтиды [4,75]. Террористік қылмыстарға қарсы күрестің маңызды міндеттері осы қылмыстарды анықтау мен тергеудің белсенді әдістерін әзірлеу және еңгізу болып табылады. Бұл тиісті елдердің құқық қорғау органдары қабылдауы мүмкін тергеу әдістері туралы сөз қозғалып отыр. Террористік көріністермен, әсіресе жаппай сипаттағы көріністермен күрес олардың нысандарын, ұйымдардың немесе топтардың құрылымын, қылмыстық іс-әрекет түрлерін мұқият зерделеуді талап етеді. Ол үшін жеке бөлімшелер құру қажет (ҚР ОЖЖ, ҚР ІІМ-де бар бөлімшелерден басқа), олардың міндеті қылмыстық топтардың іс-әрекеттерін анықтау және алдын алу әдістерін әзірлеу болуы тиіс. Мұндай бөлімшелердің қызметі мен дайындық бағдарламасы барлау қызметімен қатар осындай қылмыстарды тергеу әдістемесінің негізгі ережелерін қамтуы керек. Маңызды міндеттердің бірі тек дәстүрлі болуы мүмкін элементтердің белгілерін анықтау ғана емес, бұл салдарды яғни зорлық-зомбылық қылмыстарының белгілерінен айтарлықтай ажырататын ерекшеліктерді анықтау болып табылады. Қылмыстардың криминалистік сипаттамасындағы өзара байланысы мен элементтер жүйесін келесідей қарастырамыз:

- қылмыстарды жасау және жасыру құралдары;
- оқиғаның орны, уақыты, мән-жайлары, «із суретін» құрайтын; қылмыскердің жеке басы (жеке тұлға, топ, ұйым), жәбірленушінің жеке басы (жаппай жеңіліс, жеке құрбандар). Жүйенің элементтері туралы деректер оқиғаның ауқымына, оның қатысушыларының санына, жасалған қылмыстың салдарына байланысты әр түрлі болуы мүмкін. Сондықтан элементтердің әрқайсысын талдап, әрекеттер алгоритмін құра отырып, террористік қылмыстармен тиімді күресуге болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1.«Терроризмге қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13 шілдедегі N 416-І Заңы (16.11.2020 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен) http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z990000416_

2. Вассалатий Ж. В. Террористік қылмыстарды тергеу әдістері: заң ғылымдарының канд. дисс. — Челябинск, 2010. — 220 Б.

3. Мартин А. Г. Расследование террористического акта: заң ғылымдарының канд. дисс.. — Краснодар, 2011. — 208 Б.

К ВОПРОСУ О СООТНОШЕНИИ ПОНЯТИЙ «ПРОБАЦИЯ» И «РЕСОЦИАЛИЗАЦИЯ» В СООТВЕТСТВИИ С ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВОМ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

*Джалмагамбетова Динара Есеновна
магистрант, Академия правоохранительных органов
при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан,
г. Нур-Султан*

В статье 2 Уголовного кодекса Республики Казахстан сказано, что задачами данного правового акта являются: «защита прав, свобод и законных интересов человека и гражданина, собственности, прав и законных интересов организаций, общественного порядка и безопасности, окружающей среды, конституционного строя и территориальной целостности Республики Казахстан, охраняемых законом интересов общества и государства от общественно опасных посягательств, охрана мира и безопасности человечества, а также предупреждение уголовных правонарушений» [1].

В рамках этой защиты лица, совершившие противоправные посягательства на охраняемые законом интересы личности, общества и государства, привлекаются к уголовной ответственности и им назначается наказание. В связи с действующим в настоящее время мораторием на смертную казнь, наиболее суровым уголовным наказанием является лишение свободы.

Однако, привлечение лица к уголовной ответственности и его наказание не позволяет признавать обозначенные выше задачи разрешенными. Дело в том, что после отбытия осужденным наказания возникает проблема его интеграции в общество. Длительное пребывание осужденного в условиях, предусматривающих изоляцию от семьи, общества, а также особого режима содержания, соответствующего типу уголовно-исправительного учреждения, обуславливают социальную дезадаптацию личности.

Осужденный утрачивает необходимые навыки по выстраиванию взаимоотношений с членами своей семьи, утрачивает обычные для граждан общественную поведенческую модель. При этом осужденный сам это осознает, и это обстоятельство способствует еще большему усугублению психологического дискомфорта.

Следует согласиться с Евтушенко И.И. и Рудик М.В., которые полагают, что именно указанная социальная дезадаптация является причиной совершения данными лицами повторных правонарушений. В свою очередь, основными причинами дезадаптации по мнению авторов являются:

- длительная изоляция от общества порождают не только физическое ограничение свободы, но и информационную изоляцию и духовное одиночество;
- возникновение эмоциональных нарушений, к примеру, в форме фрустрации;
- усвоение норм и правил и традиций среды пребывания, которой оказывается преступный мир;
- утрата независимости при решении элементарных, повседневных вопросов быта, самообслуживания и питания и др. причины [2].

По нашему мнению, рецидив со стороны лиц, отбывших уголовное наказание, является лишь частью проблемы. Другая часть проблемы заключается в том, что лица, отбывшие уголовное наказание вернутся в общество и станут неотъемлемой частью нашего социума. Морально-нравственный облик этих лиц, сформировавшийся в неблагоприятной субкультуре тюремного мира, несомненно, будет оказывать определенное влияние на общество, в которой они будут прибывать после возвращения. В